

מזכירות הממשלה

ש מ ר

עמק 1 ח' 2.

סגן יגה.

פרוטוקול
ישיבת הועדה להתיישבות
כ"א באב תשל"ה - 29.7.75

בכחו השרים: י. גלילי - יו"ר, א. אוזן, ש. הלל, א. עופר, ח. י. צדוק, ש. רוזן, א. רפאל.

בעדרו השרים: י. אלון, א. ידליון, מ. קול, ש. פרס, י. רבינוביץ.

בכחו חברי הנהלת הסוכנות היהודית: ח. פינקלשטיין, מ. קרובה, א. שנקר, ע. שפירא.

בעדרו חברי הנהלת הסוכנות היהודית: מ. בראון, א. ל. דולצין, ר. וייץ, ר. יגלום, פ. ספיר, מ. קירשבלום, י. קלארמן.

משתתפים בוספים מטעם הממשלה:	ג. אבנר	-	מזכיר הממשלה
	א. אייל	-	משרד האוצר
	ד. אריאל	-	משרד החוץ
	א. ביידיץ	-	מינהל מקרקעי ישראל
	י. גוטמן	-	מנהל לשכת שר המשפטים
	אלוף ר. ורדי	-	מתאם הפעולה בשטחים
	ר. זאבי	-	משרד ראש הממשלה
	א. ישראלי	-	משרד החינוך והתרבות
	מ. בצר	-	משרד הבטחון

משתתפים בוספים מטעם הסוכנות היהודית: י. אדמוני
מ. זילקה
י. צור
א. רוזנמן
י. שמיר

א. ליזנסקי - מזכיר הועדה

סדר היום: הת/16. דברים לזכרו של שר הסעד מיכאל חזני ז"ל

הת/17. עבודה עצמית ומכסות קרקע ומים בישובים, באיזור פיתחת רפיח

הת/18. פצויים עבור תפיסת מקרקעין לצרכי התיישבות

../דברים

בפרוטוקול זה 23 דפים

כסגה: גלילי ח' 2.

ה'תש"ל. 16. צביה לבנון א שני כיוצא² מישראל חזני.

היו"ר השר י. גלילי:

אני פותח את הישיבה.

נכבד בקימה את זכרו של יקירנו מיכאל חזני,

שר הסעד וחבר הוועדה הזאת.

חזני השתתף במפעל ההתיישבות בדחילו ורחימו,

כמי שההתיישבות היתה נשמת אפו. ברטט השתתף בעבודת הוועדה שלנו. זכרו יעיב
בוודאי על עבודתנו לאחר הסתלקותו, שאנחנו מבכים אותה.

נשלח תנחומים למשפחתו ולחבריו.

ה'תש"ל. 17. צביה לבנון א שני כיוצא² מישראל חזני.

ישיבה זו של הוועדה נועדה לדון לא בתכניות של

התיישבות חדשה אלא בהבטחת תכליתה ויעודה של ההתיישבות אשר החלטנו עליה ושהיא
הוקמה ומתפתחת. כוונתי לנושא העבודה העצמית בהתיישבות שבשטחים, במיוחד בפיתחת
רפית, שכן, לפי הידוע לכל, חדרה להתיישבות הזאת תופעה של עבודה שכירה שהיא
בעיקרה זרה והיא מסכנת את הגשמת המטרה שלשמה הוקמה ההתיישבות הזאת.

ביקשתי מחברנו יחיאת אדמוני שיביא לפנינו את

כל הנתונים העובדתיים בנושא, את ההתפתחות של התופעה הזאת ואת האמצעים המוצעים
למלחמה בתופעה הזאת. מאליו מובן שהדבר קשור בבעיות של תכנון משק, מכסות קרקע,
מכסות מים - ועל כל אלה נשמע מפי אדמוני כפתיחה.

הנחתי על השולחן הצעה להחלטה, שעיבדנו אותה

עם שר החקלאות ועם החסיבה להתיישבות.

לפני שמר אדמוני יפתח, אני רוצה להביא לידיעת

הוועדה כי באחת הפעמים הממשלה דנה בנושא ושר הבטחון דאז, בהסכמה של היועץ

המשפטי לממשלה דאז הביא לממשלה הצעת החלטה שנתקבלה. הפניתי את תשומת לבו של

שר המשפטים דהיום להחלטה הזאת למקרה שהוא יתבקש לחוות את דעתו. ההחלטה מדברת

על הסתייעות בממשל הצבאי להבטחת העבודה העצמית בפיתחת רפית. אני מדבר על החלטה

1007 שבה נאמר: "1. הממשלה רשמה לפנייה את הודעת שר הבטחון כי בגלל שיקולי בטחון

בסיסיים הנחה את המפקדים הצבאיים בשטחי הממשל להשתמש בסמכותם להבטיח כניסה

ושהייה מבוקרת של אזרחים בשטחי ההתיישבות החקלאית החדשה בשטחים. 2. שר הבטחון

ידווה לממשלה בנושא. 3. המוסדות המיישבים (משרד החקלאות והמחלקה להתיישבות)

יתבקשו לנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותם להבטחת עבודה עצמית בנקודות החקלאיות

הקיימות בשטחים." ההחלטה נתקבלה בישיבה מיום 2 בספטמבר 1973.

לפי מיטב ידיעתי, עד כה שר הבטחון לא דיווח

לממשלה בנושא. אני למד מכך שהחלטה זו איננה מתבצעת ולא נעשו צעדים לביצועה,

על כן לא היה מה לדווח. אני מביא את ההחלטה הזאת לידיעת חברי שאינם יודעים

עליה מפני שלא היו בקדנציה הקודמת. ברור שאנחנו מתכוונים בראש וראשונה לאמצעי

שכנוע ולאמצעי בקרה.

אני רוצה להפנות תשומת לבכם, שוועידת תנועת המושבים, שהתכנסה בחודש מאי 1975 ונתנה דעתה על הנושא קיבלה החלטות בנדון. אקרא רק סעיף אחד בהחלטות הללו, סעיף ג' המתייחס לעבודה שכירה. (השר גלילי קורא את הסעיף הנ"ל).

אני יודע - אל תספרו בגת - ששר החקלאות דהיום לא משאיר את הסעיף הזה רק בבחינת הלכה שמורים כן, ולא פעם משתמשים באמצעים משכנעים מן הסוג של ויסות, חלוקת משאבים קרקע ומים על-מנת שיהיה תוקף יותר לתביעה לקיים את היסוד של העבודה העצמית ביחוד כשמדובר בעבודה זרה וזולה. אולי אגיד עוד שהנושא בכללותו כאוב, שכן חדרו תופעות מאד מדאיגות לישראל. אומרים לי שקרוב למחצית מכלל המועסקים בחקלאות במדינתנו נמנים עם עובדים ערבים. פירוש הדבר כי על כל עשרה מועסקים יהודים בחקלאות יש כעת ששה מועסקים ערבים.

שר המשפטים ה.י. צדוק: זה קצת יותר ממחצית.

שר הדתות י. רפאל: האם זה כולל את החקלאות הערבית?

שר החקלאות א. אוזן: לא.

היו"ר השר י. גלילי: אני יודע גם שוועדת השרים לענייני תעסוקה יושבת על המדוכה הזאת.

הדיון שלנו היום צריך להיות מרוכז בתחום הנתון לשיפוטנו ואני מוסר את רשות הדיבור למר אדמוני לנושא פיתחת רפיח. עד כמה שדווח לי, התופעה הזאת איננה קיימת באיזורים אחרים של ההתיישבות החדשה בשטחים.

מר י. אדמוני: בהתחלת דברי רצוני להתרכז בעיקר על פיתחת רפיח ואחר-כך אומר דברים על איזורים אחרים.

המספר של ששה על כל עשרה מועסקים מפחיד. יש מחקר על נושא זה, שעשה משרד החקלאות, ומחקר זה מפרט את צורות ההתיישבות השונות בארץ, כיצד התופעה הזאת מתרכזת בהן ועל טיפוסי המשק השונים בארץ. כדי להרגיע קצת את הנוכחים אציין שבצורות ההתיישבות שאנחנו עוסקים בהן תופעה זו היא במיעוט. מרבית התופעה היא לא בצורות ההתיישבות שאנחנו עוסקים בהן. המספר הוא כללי ומתייחס לכלל הסקטורים בארץ ולא דווקא ליושבים שאנחנו עוסקים בטיפול בהם ובהקמתם.

מר י. אדמוני:

אשר לתכנון הישובים בפיתחת רפיח. כשבאנו לתכנן

את פיתחת רפיח עמדה לנגד עינינו ההתיישובות של

חבל הבשור אשר שימשה אב-טיפוס לפיתחת רפיח. היו קבוצות של מושבים וקיבוצים ומבחינת הקצאת קרקע ומים התבססנו על הידוע לנו מחבל הבשור. הקצאת קרקע ליחידה בחבל הבשור היתה 40 דונמים ליחידה והקצאת המים - 21 אלף קוב ליחידה, מהם, כידוע לכם, אנחנו נותנים 77% דהיינו 17 אלף קוב ליחידה. זו המכסה של הקיבוצים והמושבים באיזור זה, חבל הבשור. כשבאנו לראשונה לפיתחת רפיח, איזור שהיה חדש בשבילנו, לא היתה סיבה לחשוב על תכנון שונה מהתכנון של הישובים השונים במקום. התכנון היה מבוסס על מערכת של גידולים ויבולים שהיו מקובלים באיזור הבשור. תיכננו גידולים שידענו שהם מצליחים באיזור הבשור ותיכננו על היבולים באיזור זה. התכנית הראשונה, כמו כל תכנית שאנחנו מכינים, היתה מבוססת על לוח גידולים מאוזן פחות או יותר. זאת אומרת, שהם אינם באים בעת ובעונה אחת אלא מתפזרים על-פני השנה על-מנת לשטח את לוח העבודה שלא תהיה עקומה עולה ויורדת אלא שתהיה עקומה שטוחה.

התכנון הראשון היה 600 ימי עבודה למשק לשנה

כולל עבודה בענף החצר, שבדרך-כלל נעשית על-ידי בני המשפחה. במשפחה מושבית ממוצעת אנחנו מעמידים 350 - 400 ימי עבודה.

כבר בשנה הראשונה בפעולתנו באיזור שדות התברר

שהתנאים של הפיתחה, מבחינת קרקע ואקלים, הם מצויינים. לא ידענו, למשל, כיצד תהיה ההתפתחות של הענות הקרקע לחקלאות מודרנית, כי הקרקע פה היא דיונות ובדרך-כלל נחשבת עניה מאד ויש צורך בכמה שנים עד שבונים אותה שתהיה פוריה לייצור, עד שיוצרים את האורגניזם בה כדי שתייצר מוצרים ברמה שחשבנו אז. הסתבר שבבת אחת, בשנה אחת בדישון ובטיפול מתאים הגענו לרמת יבולים יוצאת מן הכלל ובעצם בכל הגידולים היתה הצלחה שעלתה על כל המשוער. כמו כן הסתבר שבאיזור הפיתחה סתיו מאוחר וחורף שבו אפשר לייצר מוצרים שאי-אפשר במקום אחר. זאת אומרת שלו מאוזן הוא לא נכון אלא נכון לדבר על לוח עבודה מרוכז לעונה המיוחדת של הפיתחה שבה אפשר לקבל תמורת התוצרת מחירים גבוהים. זה לא בשנה הראשונה אלא בשנה השניה ~~השניה~~ והשלישית. הסתבר שחלק מן התוצרת הזאת אפשר לייצא בעונה מיוחדת זו, בעיקר עגבניות פה אני מוכרח לומר עוד משהו: באותה תקופה שתכננו את התכנון הזה ליחידה המבוססת על 40 דונם קרקע, 17 אלף קוב מים ותכנית גידולים מסויימת, בתכנית הזאת היו 5 דונמים עגבניות, כי העגבניות הפכו להיות גידול פרובלמאטי ביותר של עובדים שכירים, תיכננו על מלפפונים, סייפנים וזה בשוליים של העגבניות כדי לאזן את לוחות העבודה. באותה תכנית היה לחץ מצד הממשל הצבאי לקבל עובדים מקומיים לעבודה. מזה מפני שחשבו שקבלת עובדים מקומיים לעבודה תקל על המצב הבטחוני של האיזור. היתה סברה שאם האנשים יעבדו ולא יהיו מובטלים המצב הבטחוני באיזור יהיה יותר שקט.

מר י. אדמוני:

מבחינה זו האיזור הזה הוא אולי השקט ביותר מכל האיזורים שאנחנו מכירים. נדמה לי שבאיזור הזה היה מיקוש פעם או פעמיים, והאחרון - לפני כשלוש שנים, והוא שקט מבחינת פעילות עוינת.

נוכח ההצלחה שהיתה בגידולים ונוכח מציאותו של כח עבודה זול, שבזמנו קיבל הכשר ולאחר מכן לא קיבל אותו, אבל, כאמור, בהתחלה היה הכשר לכך, היתה פריצה מן התכנית המקורית בעיקר בגידול עגבניות, שהוא עתיר עבודה, ובמקום 5 דונמים שהיו בתכנית המקורית, התופעה הנפוצה בשנים הקריטיות של עבודה שכירה היא שטח של 10 - 12 דונמים. ההבדל הוא 300 ימי עבודה נוספים ליחידת משק. תופעה זו הדאיגה אותנו ובסופו של דבר גם את אנשי הבטחון, בגלל המשמעויות שיש לה, ואנחנו נכנסנו למערכת כוללת של חיפושים כדי להתגבר על הבעיה. היו לנו שלוש סיבות, שלושה מסובבים שאיפשרו לנו שינוי בתכניות. האחד - ההצלחה החקלאית אשר הוכיחה שאפשר מכמות יותר קטנה של קרקע ומים להגיע לרמת הכנסה מסוימת שקבענו, כלומר, כדי להגיע לאותה הכנסה אפשר להסתפק בפחות מ-40 דונמים ומ-17 אלף קוב מים. הסיבה השניה - באותו זמן נתגבש הצורך בעיבוי תכנית ההתיישבות באיזור, אשר היווה לחץ למצוא פתרונות אלטרנטיביים לתכנית הראשונית. והסיבה השלישית - הרצון להימנע מעבודה ערבית. שלושה אלה חברו יחד בשנת 1973 או בסוף 1972 כדי שננסה למצוא פתרונות אלטרנטיביים לתכנית המקורית של פיתחת רפית. באותו זמן התחילו להתגבש תכניות חדשות בשני כיוונים, האחד - לגבי ההתיישבות הקיימת, הישובים שדות, נתיב העשרה ודקלה, והגענו להסכם, עם הגורמים הנוגעים בדבר - ההחלטה נתקבלה בעת כהונתו של חיים גבתי - להגדיל את מספר היחידות בישובים ל-210 בלי להגדיל את מכסות המים והקרקע. הגענו להסכם עם הישובים הקיימים שהמים שהיו מיועדים ל-70 יחידות יחולקו בין יחידות נוספות, בלי להגדיל את כמות הקרקע וכמות המים.

היו"ר השר י. גלילי:

אולי תקנה לנו מושג מה הוא המכניזם המקצועי-מדעי ביחידה להתיישבות במשרד החקלאות אשר קובע, באחריות מקצועית, מה היא מכסת הקרקע וכמות המים שבאים בחשבון, תוך מיצוי הנסיון.

מר י. אדמוני:

יש מכניזם של מחקר ויש מכניזם מקצועי והם שניהם של משרד החקלאות. אנחנו מעורבים במערכת של נסיונות, שעל חלק ממנה ארחיב את הדיבור, כי זה משפיע על החלק הבא של ההרצאה שלי.

מר י. אדמוני:

ההצעות המתגבשות על שינויים בתכנון ההתיישבות,

כולל הקצאות קרקע ומים - וכאן אני מבקש להדגיש

שזו הפעם הראשונה והיחידה שאני מכיר שיש שינויים בהקצאות קרקע ומים בהסכמה של המתיישבים, עד היום אינני מכיר תקדים כזה.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

שינויים על דרך ההקטנה.

מר י. אדמוני:

כן. גם על דרך ההגדלה אין שינויים.

בשנת 1969 הוצא מסמך בשם ועדת חזני אשר קבע

את מספר היחידות למשק ואת הזכאות למים בכל ישוב, ומאז ועד היום המצב לא הורע.

מה שנקבע אז על-ידי ועדת חזני כיחידות מים תופס עד היום. המקרה שאני מדבר עליו

הוא היחיד שהוסכם עם המתיישבים על הקטנה. הסכם כזה קיים רק עם המתיישבים בפיתחת רפיה.

אנחנו מביאים את ההצעות לפני המרכז לתכנון, הוא

בוחר אותן, קובע עמדה לגביהן ומביא אותן לאישורו של מינהל התכנון. ההצעות היו

בדיון במינהל התכנון ומרכז התכנון וצריכות להיות מובאות לדיון נוסף.

כאמור, בישובים הקיימים הוסכם להגדיל את מספר

היחידות ומכסת המים ליחידה תעמוד על 13 - 15 אלף קוב, בהתאם למצב בכל ישוב.

מדובר לא רק בשינויים בהקצאת מכסות קרקע ומים אלא גם במעבר לגידולים אינטנסיביים

המחייבים פחות עבודה וחלקם גם ענפי חצר שאפשר לנצל בהם את כח העבודה המשפחתי.

עברנו למספר לא קטן של יחידות צאן, בתי צמיחה לורדים ולירקות, עברנו לאחוז

גבוה יותר של מטע, במסגרת התכנון של המשק, המחייב פחות כוחות עבודה מירקות.

זאת אומרת, יש גם שינויים פנימיים של תכנית המשק ליחידה תוך התאמה לרצון

ולדרישה של המתיישב. כאמור, אנחנו מתאימים את השינויים גם לרצונות של

המתיישבים ולא רק ליכולת שלהם. בענפים אלה עניין העבודה העצמית הרבה יותר קל

ואין בהם התופעה של עבודה שכירה כמו בעבודות קטיפ המוניות. עניין העבודה השכירה

במשק המבוסס על צאן כמעט איננו קיים, במטעים הוא הרבה יותר קטן מאשר בעגבניות.

אנחנו מציעים לגדל את המנגו, שהקטיפה הוא בקיץ אחרי עונת הירקות. זאת אומרת,

יש אפשרות לשטח את העבודה ולהגיע לרמת הכנסה שאנחנו מעוניינים בה.

בישובים החדשים שבאיזור הצענו, בתוצאה מהקטנת

כמות המים ליחידה, פיתוח מקור מים משני מקורות מים שלא חשבנו עליהם בתכנון

הראשוני והעברת המים של חוות ייצור ופיתוח בנגב. על אלה הצענו להקים עוד ששה

ישובים שמתוכם אחד בתהליך בנייה, אחד שייקרא על שמו של הרצפלד, מתוכנן לשנה זו

ויתחילו לבנות אותו, והשלישי - אשלים, שגם הוא כבר התהליך בנייה. אנחנו מקווים

שעוד שניים יהיו בתהליך בנייה השנה - אחד מהם ייקרא על שמו של יוסף וייץ והאחר

הוא רפיח ו', שהבאנו אותו השנה במסגרת התכנית שלנו להקמת מספר ישובים לקליטת עולים. אני מקווה שהוועדה תקבל את ההצעה שגובשה על-ידי משרד הקליטה, משרד השיכון והמחלקה להתיישבות להקמת מספר ישובים לקליטת עולים, ואם אכן כן - יהיו עוד שני ישובים בפיתחה. אנמצא שאנחנו מתקרבים לביצוע התכנית המלאה של הפיתחה ובישובים החדשים אנחנו מביאים בחשבון תכנון שונה לחלוטין מהתכנון של שלושת הישובים הקיימים. את הדבר הזה איפשר נסיון בשדה-ניצן ועין גדי וכן מערכת שלמה של נסיונות שנמשיך בהם השנה המוכיחים כי בבתי צמיחה אפשר להגיע לרמת הכנסה בכמות הרבה יותר קטנה של קרקע ומים.

כשבנינו את התכנית הנוספת לא בנינו אותה על 40

דונם ליחידה אלא במושבים - על 12 דונמים ליחידה ובקיבוצים - 3000 דונמים לקיבוץ, זאת אומרת, על מכסות הרבה יותר קטנות מהמכסות שהבאנו בחשבון לישובים הראשונים בפיתחה. התפיסה כיום מתנהלת על הבסיס של מכסת קרקע מוקטנת ליחידה. הנסיונות האלה הראו לנו שאפשר להגיע לכך שאפשר יהיה לייצר בבתי צמיחה - אין אנחנו יודעים עדיין איזה הם יהיו - בכמות של 9000 - 9000 קוב מים ליחידה אפשר להגיע לאותה רמת הכנסה שאנחנו שואפים אליה. המים יתחלקו לגידולים בבתי צמיחה - 2 - 3 דונמים למשפחה ומטע שנוטעים אותו כדי לגוון את המשק. אנחנו מדברים על מטע קייצי שמבחינת לוח העבודה איננו מתנגש עם לוח העבודה בבתי הצמיחה.

כאמור, מוצע שינוי דראסטי בתכנון. ציינתי כבר שהיו

שלושה מניעים לשינוי והיתה העובדה שהיו נסיונות שיכולנו לבנות עליהם תכניות שהביאו לשינוי. אנחנו חושבים שעל-ידי כך נוכל להתגבר על בעיית העבודה השכירה. בשדה-ניצן, לדוגמה, אנחנו מוכחנו שמשטח של 2 דונמים בבתי צמיחה אין, באופן מוחלט, עבודה שכירה וכל העבודה היא עצמית של המשפחות ומדובר במשפחות צעירות שעדיין אין בהן ילדים מבוגרים שתורמים לעבודה, ובוודאי שבמשפחות גדולות יותר אפשר יהיה להסתפק בכוחות העצמיים ולא להזקק לעבודה שכירה.

היו"ר השר י. גלילי: כמאזין טוב לדברייך נדמה לי שעד כה לא סיפרת לנו כי

אכן ישנה עבודה שכירה זולה בפיתחה ומה סדר הגודל שלה.

כאייל לאפיקי מים יש את נפשי לשמוע את העובדות האלה.

מר ע. שפירא: גם בשדה-ניצן יש קצת עבודה לא עצמית.

מר י. אדמוני: אינני יודע לתת מספרים. ההתרשמות היא שיש בין

2 ל-4 עובדים בכל יחידת משק.

היו"ר השר י. גלילי: בכל הישובים.

מר י. אדמוני: לא, זה בעיקר בשדות. התופעה יותר קטנה בנתיב העשרה

ובדקיה.

מר י. אדמוני:

בשדות יש 50 יחידות משק.

שר הקליטה ש. רוזן:

בשדות יש 3 - 4 עובדים שכירים, לכל יחידת משק.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

לי אמרו בשדות שבתקופת השיא יש 300 עובדים שכירים.

היו"ר השר י. גלילי:

יש לי הודעה של נחמקין, שאיננו מעוניין להשחיר

את התמונה, והוא אומר שבביקור שביקר השבוע

בשדות, הוא אישית בדק עם אנשי המושב ולדבריהם, בימי השיא של הקטיף עובדים

כ-400 בדואים.

שר החקלאות א. אונן:

זה מתקבל על הדעת.

מר י. אדמוני:

כל הישובים מסביב לשדה ניצן מעסיקים מאות עובדים

לא-יהודים.

מבלי להקטין מחומרת הענין אני רוצה לומר: פרט

למושב שדות עצמו, התופעה איננה חורגת מתופעה שאנחנו רואים בהרבה ישובים אחרים

בסביבה הקרובה והיותר רחוקה. יכול להיות שבנתיב העשרה, בעונת השיא, יש 2 עובדים

שכירים ליחידת משק. בדלקה המספר דומה.

שר הקליטה ש. רוזן:

בכרם שלום - לא.

שר החקלאות א. אונן:

בתייך? אין אף משק במחוז הנגב שאין בו עבודה

שכירה, פרט לקיבוץ חצרים.

מר י. אדמוני:

זו תופעה שחוץ מהמצב בשדות צריך להעמיד אותה

בפרופורציה נכונה.

התופעה של עבודה ערבית במשק איננה מאפיינת את

ההתיישבות החדשה שהוקמה אחרי מלחמת ששת הימים. מכל האיזורים של ההתיישבות

החדשה אשר הוקמה אחרי מלחמת ששת הימים, האיזור היחיד שבו קיימת תופעה זו הוא

האיזור שאנחנו דנים בו. אינני אומר ששאר המקומות נקיים לחלוטין, בדי-זהב, למשל,

יש מספר בדואים, אבל זו תופעה שולית ואחרי בקשה של הממשלה הצבאי, בתקופות שונות,

להעסיק אנשים. בבקעת הירדן, בישובים ברמת הגולן ובמקומות אחרים אין עובדים

ערבים. במפרץ אילת עובדים רק בודדים. אם כן, חשוב שהתופעה הזאת תעמוד בפרופורציה

נכונה.

מר י. אדמוני:

אני מקווה שבקבות השינויים שנכניס בטיפוס המשק בשדות, כאמור, בהסכמת החברים, תופעה זו

בוודאי תקטן ואולי תעלם כליל.

אין ספק שטיפוס המשק הוא עתיר הון - יש החלפה

של קרקע ומים בהון אבל אין ברירה. חברים היו בשדה ניצן וראו את הדוגמה של שדה ניצן, שהיא הדוגמה היקרה של פיתוח משק מבחינת עתיקי הון. לא ברור לנו שהישובים הבאים יהיו כמו שדה ניצן. "אוגדה" (?) תוקם כמו שדה ניצן.

אחרי עונת החורף הבאה נהיה במצב שיהיה לנו

מידע יותר מעמיק לגבי מבנים אחרים, לאו דווקא מבני זכוכית. אני חושב שהישובים העתידיים בפיתוח וברצועת עזה יהיו מבוססים על ידע חדש שיאפשר חסכון בהוצאות, כאמור, לאו דווקא מבני זכוכית שהם יקרים ביותר.

היו"ר השר י. גלילי:

כדי לפתוח בסדרת השאלות: מה השינויים שאתה רואה בהחלטות שאנחנו עומדים לקבל פרט לענין של צמצום

מכסת המים והקרקע?

אני מבין שמלכתחילה תוכננו הישובים על 600 ימי עבודה בשעה שמשפחה לא יכולה לתת יותר מ-350

שר הקליטה ש. רוזן:

ימי עבודה. נוסף לפרטים ששמענו כאן על צמצומים שונים, האם יש תכנון חדש?

מר ר. זאבי:

רצוני להוסיף לדבריו של מר אדמוני את ההיבט הבטחוני של הענין, זו תוספת ולא שאלה. הבעיה

איננה בפיתוח רפיח דווקא אלא בשאר חלקי הארץ אבל בדרום, בישובים בהם המאחז הערבי הפך להיות תופעה מסוג אחר, כי שם הערבים לא רק עובדים אלא גם גרים במקום, יש לה אספקט בטחוני ממדרגה ראשונה. התהליך מתחיל במגוריו של העובד הערבי במקום, אחר-כך הוא מעביר גם את בני משפחתו והגיע הדברים לכך שיש מושבים שבשעות היום יש במקום כמעט רק ערבים או ארץ ערבים כי המתיישב היהודי עוסק במסחר ומרבה בנסיעות ומי שנשאר במקום הם הערבים. הערבים חיים שם כלילה, הם רואים את סדרי השמירה במקום, את חוסר השמירה לפעמים, הם רואים את ערוותנו בנושא הבטחון. מבחינה בטחונית אנחנו פרוצים בצורה חמורה.

מר ר. זאבי:

פרט לכל מה שאמרתי אני מבקש לציין שהתופעה
הנוכחית מזכירה את התופעה שהיתה קיימת בתקופת

העליה הראשונה והעליה השנייה של המתיישב היושב במקום אחד ומעבר לרחוב גרה
המשפחה הערבית במחסן.

מר י. צור:

לפי הגדרת אחד-העם - "קוֹעֲזִים".

מר ר. זאבי:

אני מבקש לשים את הדגש על ההיבט הבטחוני, שהוא
חמור ביותר. מבחינת "שיניים" - יש יכולת בניצול

התקנות הבטחוניות.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

האם העניין הבטחוני בפיתחת רפיח חמור יותר
מאשר במדינת-ישראל?

מר ר. זאבי:

לא. כאמור, יש יכולת לנצל חוקי בטחון כדי
למנוע את התופעה, אם הממשלה תרצה בכך. מי
שיעבוד בבנייה יקבל רשיון שמי ולא ניתן אותו למי שעובד בחקלאות. יש להניח
שהיו פורצי חוק, אבל אפשר יהיה לעשות זאת.
אני מבקש שהוועדה תיתן דעתה על ההיבט הבטחוני,
שהוא חמור מאד.

שר הדתות י. רפאל:

על חלק של שאלתי השיב מר זאבי.
אני מבקש לשאול: מאיזה מרחקים מביאים את
הפועלים. אני שומע שחלק מהם גרים בסביבה או אפילו בתוך הכפרים אבל אינני
בטוח שאלה הם כל המקרים. כיצד מתארגנת הבאת הפועלים, האם יש כאן יוזמה פרטית
או שלשכת העבודה מטפלת בהם.

מר מ. קרונה:

בסטרוקטורה של הישובים, במבנה ובבעלות על
היחידות - זו אוטונומיה. אם זה כך - בסופו של

דבר יוצא שזה ניצול של תנועות ערכיות. מה בקשר לדבר היסודי הזה? אני מבין
שאי-אפשר להתחיל לחשוב מחשבות על שינויים בסטרוקטורה של הישוב, על צורת המבנה
ועל הבעלות של הקרקע אם כי יש יחידות ערכיות.

~~האלוף-בכור~~

האלוף ורדי:

עובדה היא, וזה נכון גם לגבי השטחים וגם לגבי ישראל, במקומות חקלאיים, במשך כל השנים, על אף העובדה שיש שהייה בישראל ובכמה וכמה ישובים שהיית לילה, לא היו פגיעות בבטחון הישובים עצמם לבד ממקרה אחד של נסיון פיגוע בקרית-ארבע, בשנים אלה. היו נסיונות של פיגוע בקרית-ארבע מחוץ לקרית-ארבע אבל לא בתוך קרית-ארבע. עובדה שלא היתה פגיעה לא בפיתחת רפיח ולא בישובי הנגב, שם יש מקרים שערבים גרים בתוך הישובים. אני רוצה להסתייג ולומר, שזה לא מבטיח את העתיד בענין זה. אני מניח שלערבים העובדים בישובים אלה יש אינטרס שהבטחון בישובים אלה לא יתערער. אינני יודע מה היו פני הדברים מבחינת הבטחון אם היינו סוגרים את הישובים לכניסתם של ערבים לעבודה. יכול מאד להיות, זו השערה, שהם היו יותר קלים מאשר כיום. ככלל לא הייתי מרחיק לכת כמו מר אדמוני שאמר שהנוכחות של הערבים במקום תורמת תרומה מכרעת לבטחון, אבל נוכח העובדות עד היום, שלא היו פגיעות, יש בוודאי מקום לציין שיש בכך תרומה.

לשאלתו של השר רפאל: קיימת זיקת חובה ללשכות העבודה לגבי עבודה בישראל, לפי הסדרים שנקבעו עם הממשל הצבאי. לא קיימת זיקת חובה לגבי עבודה בשטחים, לא לגבי עבודה אצל מקומיים ולא לגבי עבודה אצל ישראלים. שקלנו בזמנו את הדבר ומצאנו שאין לכפות על המעבידים המקומיים, בשנים אלה, לקבל עובדים דרך לשכת העבודה, כי המשמעות של הדבר היא הסדרים ותנאי עבודה שאינם קיימים במסגרת ההסדרים המקובלים בתוך השטחים עצמם. דנו בנושא זה מספר פעמים בעבר והגענו למסקנה, עם שר העבודה, שאין מקום לבצע את הדברים באמצעות לשכות העבודה.

(???) (איל):

מר אדמוני ציין שמבחינת רמת ההכנסות,

האלטרנטיבה המוצעת מחייבת השקעות גבוהות

יותר לגבי הישובים העתידיים. אני מבין שהיתרון של הישובים הקיימים הוא בכך שהגידולים שהם מגדלים יוצרים אתם התפוקה החקלאית הגבוהה ביותר. אני מבין שחיסול התופעה של העבודה השכירה פירושו גידול ההשקעה והקטנת הגידולים המיוחדים ונמצא שאנחנו מפסידים את המקור המיוחד של הגידולים המיוחדים.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

הייתי מבקש לקבל ממר אדמוני תחזית ריאליסטית של האפשרות להגיע למטרה הנכספת של היסול העבודה השכירה על-ידי שני האמצעים הקונקרטיים שהוצגו כאן - כלכליים וארגוניים - הקטנת מכסות המים והקרקע, מתוך הנחה שלא יופעלו אמצעים מלאכותיים כגון הגבלות על-פי סמכויות צבאיות. מתי ובאיזו מידה אפשר להגיע לכך בישובים הקיימים ואם אפשר להגיע לכך בישובים חדשים. אני מגביל את שאלתי לפיתחה.

שר הקליטה ש. רוזן:

מכיוון שהועלתה השאלה על החלפת אמצעי מים וקרקע בכסף אני שואל: מהי, לפי ההערכה כיום, ההכנסה של משפחה ומה היא ההכנסה המתוכננת בלי השקעה כספית נוספת על האמצעים המוקטנים. אני מדבר על הכנסה נטו.

מר י. צור:

עד כמה שזכור לי, ההתפתחות הגדולה של ההתיישבות בשדות התחילה מהצלחה משקית יוצאת מגדר הרגיל, וזה כפי שאנחנו יודעים כיום התבסס על עבודה שכירה. השאלה היא אם בתכנית החדשה, מבחינת הכנסה, תהיה אותה מידת משיכה שדרושה לשם ישוב הישובים בפיתחת רפיה.

שאלתי השניה היא שאלה שנדונה הרבה מאד בעתונות

וקשורה בכך שלא העכבר גנה אלא החור גנב. האם אפשר לקבל מושג על תכנית אלטרנטיבית לתעסוקת הבדואים שחיו עד עכשיו בישובים אלה?

מר י. אדמוני:

אשר לשיניים" למימוש ההצעות שלנו. אם אהיה כנה אוכל לומר שיש לנו שיניים אדמיניסטרטיביות, שהם בעצם הקטנת כמות המים ומכסת הקרקע. אני מניח שאם כמות המים תוקטן בשליש - העבודה השכירה תקטן בשליש. אני הייתי מצפה להקטנה רבה יותר של העבודה השכירה, כי יש גם מעבר לגידולים אחרים.

שר המשטרה ש. הלל:

האחוז של העבודה השכירה מוכרח לרדת ביותר משליש, כי גם התושבים עובדים.

מר י. אדמוני:

הם עובדים, ועובדים קשה. התאור כאילו הם נוסעים ב"וולוו" ומביאים את העובדים הוא מוגזם.

שר החקלאות א. אוזן:

הם נוסעים ב"וולוו" וביין היתר מביאים גם את העובדים.

היו"ר השר י. גלילי:

היה נסיון לתאר את המתיישבים כאילו כל מגמתם

להסיע ב"וולוו" ועכשיו ב"וולוו" וב"פולסווגן"

כדי לגמור את העבודה בשדות ולהקים וילה ב"ימית". זה תיאור מסולף מאד. המתיישבים עובדים קשה, הם חקלאים מעולים והם ממיטב הנוער של בני המושבים ובני הקיבוצים כאחד ואפשר לעשות שם את איחוד תנועות ההתיישבות בישראל. צריך להוקיע את העניין של העבודה הזולה והזרה אבל לא צריך לפגום בהכללה באופי ההתיישבותי הרציני שיש שם.

מר י. אדמוני:

אינני מקל ראש בפעולת ההסברה - זו "שן" נוספת שיש

לנו. התנועה עושה הרבה בעניין זה, וכוונתי לתנועת

המושבים. גם אנחנו נסינו לעשות בשטח זה וגם גורמים אחרים עושים. אני חושב שלפעולת ההסברה יש השפעה ואני מחשיב את המשכה בציון דגש על החומרה שיש בתופעה של העבודה השכירה.

אשר לחוקים: חוק ההתיישבות/שהוא המפתח בתחום זה

במסגרת הקו הירוק, בתחום הקו הירוק, איננו אוסר עבודה שכירה. החוק אוסר החכרות של שטחים אבל איננו אוסר עבודה שכירה. בהתאם לחוק הקיים במדינת ישראל - כל יהודי יכול להעסיק עבודה שכירה. בחוזה בין המתיישב ובין הטוכנות יש סעיף האוסר להעסיק עבודה שכירה ומחייב את המתיישב בעבודה עצמית. המחלקה להתיישבות מפעילה את הסעיף הזה מפעם לפעם, כי אנחנו לא יכולים להפעיל אותו כל הזמן מה גם שהחוק הארצי איננו תופס כאן.

מר ע. שפירא:

המתיישב כפוף לחוזה.

מר י. אדמוני:

החוזה הוא לתקופה מסוימת. מעבר לקו הירוק הבעיה,

מבחינת החוק, יותר מסובכת. אני סבור שהאמצעים שאנחנו

אמורים לנקוט בהם הם היחידים שעשויים לעזור. אינני מאמין שאפשר לבצע את ההחלטה שהשר גלילי קרא לפנינו מה גם שהעניין בשדות איננו חורג מהמצב ביישובים אחרים. אם העניין של שדות יגיע לבית-משפט, הם עלולים לשאול מדוע מתייחסים אליהם בצורה שונה משמתייחסים ליישובים אחרים.

נכון שהתכנון שלנו היה על קצת יותר ימי עבודה

בשנה, אנחנו לעתים עושים זאת כדי להגיע לרמת הכנסה, אנחנו מתכננים מעבר לעבודת המשפחה אבל באחוזים אפסיים. בתכנון שלנו לא הבאנו בחשבון יותר מחצי עובד הדרוש למימוש התכנית.

מר י. אדמוני:

אני מבקש לציין שאנחנו לא יכולים לכפות את הגידולים והענפים במשק. הגידולים והענפים שאנחנו מציעים אינם מחייבים את המתיישבים. המתיישב יכול לעשות לוח גידולים וענפים משלו. כאן מקור הרעה, בענין הזה. אנחנו לא יכולים להשתלט. אנחנו לא יכולים להכתיב. אני לא חושב שצריך להכתיב. אפשר להסביר מה החומרה אם מתיישב מקבל לוח אחר, אבל לכפות - זה בלתי-אפשרי.

היו"ר השר י. גלילי:

אשראי אפשר לעכב?

שר הקליטה ש. רוזן:

הם אינם זקוקים לאשראי.

מר י. אדמוני:

אפשר לעכב.

שר החקלאות א. אוזן:

מבחינת החוק - אי-אפשר לעכב. אם הם ילכו לבית המשפט - יזכו.

מר י. אדמוני:

אני מבקש להבהיר שאין ערבים הגרים בישובים שבפיתחת רפית. אין תופעה כזו באיזור זה, אולי בגלל העובדה שהערבים גרים קרוב מאד.

אנשי שדות מקיימים מערכת יחסים מצויינים עם העובדים שלהם, מערכת חברתית עם העובדים אשר מתבטאת בסיוע תברואתי וכו'.

שר השיכון א. עופר:

הם מעבידים נאורים.

מר י. אדמוני:

האלוף ורדי הזכיר את השייכות ללשכות העבודה. אני רוצה לציין כי בתקופה מסויימת כן ניוקקנו ללשכת העבודה, כפינו על העובדים את ענין הלשכה כחלק מן הנסיון להתגבר על הבעיה והדים לכך יש בהחלטת הממשלה מספטמבר 1973. המצב כיום הוא שבכל משק בשדות יש 2 - 3 עובדים קבועים ולא צריך לצאת יום יום ולחפש עובדים בלשכה אלא מדובר באנשים שבאים יום יום ליחידת המשק - בקיץ עובדים פחות ובחורף יותר. נוצרה תלות של קביעות בין חברי שדות ובין חלק גדול של העובדים שלהם. אנשי שדות מקפידים לשלם אותה רמת שכר המקובלת בתחומי הקו הירוק ואי-אפשר לומר שהם מנצלים. הם משלמים לעובדים מה שמשלמים בתחום הקו הירוק.

מר י. אדמוני:

אשר ליתרונות שבגידולים באיזור. כאן יש דילמה

גדולה מאד. ציינתי שהאיזור יחיד במינו בתנאי

הקרקע שלו ובאקלים שלו ואין ספק שהוא יכול להפך לאחד האיזורים המרכזיים בייצור החקלאי שלנו. אפשר להשיג כאן הישגים גם בלי חממות. משרד החקלאות עושה ייצוא של 3000 טון עגבניות בשטחים פתוחים בחלקם מאיזור זה. היות והיתה בעיה של הגדלת הישוב היהודי בפיתחה והיות והיתה בעיה של עבודה שכירה אמרנו שאנחנו מעדיפים לנצל את התנאים האיזוריים בתנאים מבוקרים, שהם אמנם עתירי הון, אבל יש ניצול מלא של התנאים במקום. בתי צמיחה, לא צריך לחמם אותם, יש עננות מעטה בחורף, ואנחנו מנצלים את התנאים הקיימים בבתי צמיחה. תנאים אלה יאפשרו לנו להקים 6 ישובים ולהתגבר במידה מסויימת על ענין העבודה.

שר המשטרה ש. הלל:

אולי אפשר לקבל מספרים על עתירות הון?

מר י. אדמוני:

2 דונמים של בתי צמיחה - 400 אלף ל"י. אם לעשות

השוואה: בשדות השקענו ביחידת משק 120 - 130

אלף ל"י ופה זה צריך לעלות 400 אלף.

שר החקלאות א. אוזן:

צריך לציין נתון נוסף: במשק של 120 אלף ל"י

מדובר בשדה פתוח שאפשר לקבל בו מקסימום 7 טון

מדונם עגבניות בשעה שמדונם חממות אפשר לקבל 20 טון או בין 30 ל-40 טון לדונם תוך חמש שנים. בשדה פתוח זה בלתי אפשרי. בשדה פתוח יש סכנה של קרה. לדעתי, ההון לא יקר מאד.

מר י. אדמוני:

על כך מבוסס כל הרעיון של הקטנת כמות המים

והקרקע.

רצוני לומר לשר המשטרה: אם אנחנו מסתכלים על

הדברים מבחינה כלכלית, כמו שבוחנים מפעל תעשייתי לעיבוד שבבי, כאשר בוחנים אם יש תשואה להון המושקע - הרי ההצעה שלנו עומדת בכל הקריטריונים והתשואה היא כלכלית. לגבי שדה ניצן יש אישור של "מפעל מאושר" כי כל התוצרת מיועדת לייצור.

מר ע. שפירא:

כמה אפשר להוסיף?

מר י. אדמוני:

6 ישובים. אנחנו מנצלים את התנאים המקומיים

ומה שאנחנו בונים איננו בהתעלמות מן התנאים

המקומיים, להיפך. יש ויכוח עם משקים שרוצים להקים רפתות בשעה שאנחנו חושבים שלא צריך ללכת לרפתות אלא להשתמש במים לגידולים המאפיינים את פיתחת רפיח.

מר י. אדמוני:
בענין ההכנסה למשפחה אינני יכול לתת מספרים
מוסמכים ביחוד אחרי ששר המשפטים, בביקורו
האחרון, שמע מספר שאני חושב שהוא לא ממוצע ולא משקף. אמרו לו סכום של
200 אלף ל"י. זו הגזמה גדולה מאד.

שר המשטרה ש. הלל: ברוטו או נטו?

מר י. אדמוני:
הכנסה תמורת עבודת המשפחה. אנחנו קוראים לזה
"עודף ברוטו" שצריך לכסות את עבודת המשפחה
והחזר הון אחרי שמנכים את העבודה השכירה. לפי הערכתנו, ההכנסה מגיעה ל-50 - 80
אלף ל"י ולא ל-200 אלף. אלה הן הערכות שלנו ואני חושב שהן קרובות למציאות
יותר מהמספר האחר, שהוא מוגזם מאד.

מר ר. זאבי: המתגיישים מדברים על 150 - 200 אלף ל"י בשנה.

מר י. אדמוני: אני חושב שזה הפדיון שלהם.

מר ר. זאבי: סיפר לי מתיישב שאחרי ששילם את הוצאות הצרכניה
זה 150 אלף.

שר החקלאות א. אוזן: הוא שכח לשלם את החוב שלו בעבודה. מכל מקום,
גם סכום של 80 אלף ל"י מספיק.

שר המשפטים ח. י. צדוק: עלינו לזכור שאנחנו נוקטים בצעדים שונים לא
מפני שלמישהו יש הכנסה גבוהה.

היו"ר השר י. גלילי: אנחנו לא מתנגדים להכנסות גבוהות של המתיישבים
בישראל אלא לעבודה שכירה זולה.

מר י. אדמוני: היום אין באיזור בעיה של תעסוקה אלטרנטיבית.
אם יפלטו עובדים משדות - תימצא עבודה במקום

אחר.

אשר לתופעה של לינת ערבים במושבים. התופעה
הזאת איננה המונית ואיננה מאפיינת את כל הישובים. היא קיימת במיעוט של ישובים
ואצל מיעוט של מתיישבים. אני מוכרח להדגיש זאת כי אחרת אנחנו עלולים לגרום
עוול לתנועת ההתיישבות ונדמה לי שלא מגיע שנכתים את כולה בגלל ~~החטאי~~ חטאי
מעטים.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

אני מתייחס להצעת הסיכום ואתחיל בסעיף 4

שהוא הסעיף האופרטיבי העיקרי בהצעה זו. אני

מבקש שהוא יהיה יותר מפורט כלומר, שלא נסתפק בכך שאנחנו מדברים על הקטנת המכסות אלא למק יהיו הדברים ברורים לעתיד נאמר מה המכסות שקובעים אותן. למעשה הסעיף הזה צריך לפרט את האמצעים הקונקרטיים, המשקיים והארגוניים, אשר ינקטו בהם להשגת המטרה. צריך להבהיר שאנחנו מדברים על אמצעים הן לגבי העתיד והן לגבי המשקים הקיימים וחשוב לציין שבכל הנוגע למשקים הקיימים הדבר נעשה בהסכמה, לא מותנה בהסכמה, אלא לציין את העובדה שהוא נעשה בהסכמה.

אם לסכם את מה ששמעתי לגבי סיכויי ההצלחה של

הפעולה הזאת, המסקנה היא שאין סיכוי להצלחה אבסולוטית, יש סיכוי להצלחה יחסית. אם זו הערכה נכונה של הצפוי, לא הייתי רוצה שנציין בהחלטה שלנו מטרה אוטופית ונמצא את עצמנו, בעוד תקופה מסויימת, במצב שהחלטנו החלטה שנשארה החלטה על גבי הנייר. זה מחייב להיות פחות בוטים בכמה הגדרות של ההחלטה הזאת, שאפרט אותם.

אני אומר את הדברים לא מפני שאני מתנגד עקרונית לחיסול העבודה השכירה אלא אינני רוצה שוועדת שרים תציג מטרה שיודעים מראש שהיא אוטופית ובלתי ריאלית. צריך להגדיר מטרות ניתנות להשגה ולא להגדיר מטרות שהן אוטופיה; לקבוע אמצעים שאנחנו יודעים שצפויה להם הצלחה יחסית - ולהישאר עם החלטות בלתי ריאליות שלא נתגשמו. זה לא רצוי.

אני יכול לחשוב שבסעיף הראשון אפשר להשתמש

במושג "במידה מירבית" על יסוד העבודה העצמית של המתיישבים, ובסעיף 2 "עבודה שכירה בהיקף ניכר". לא הייתי רואה בחומרה עבודה שכירה בצורה מצומצמת. בסעיף 5 לא הייתי אומר "לעשות ללא דיחוי לחיסולה" אלא הייתי משתמש במלים "לצמצום הניכר" או "חיסולה ההדרגתי". אני חושש מחוקים ומהחלטות שנשארים על גבי הנייר, כשיודעים מראש שהיישום המעשי יגרום לכך.

אני מיעץ שנשתחרר מן המושג "עבודה זרה". לי

מספיק שנדבר על עבודה שכירה זולה. המושג "עבודה זרה" איננו ערב לאזני ולא נחוץ שנשתמש בו בסיכומים שלנו.

דבר אחרון: אני מזהיר מפני תליית תקוות לפתרון

בעיית העבודה השכירה על-ידי הסלת סמכויות בטחוניות. אני מצטער שכרכו כאן יחד את הסמכות הבטחונית ועניין ההתיישבות. אני רוצה שיהיה ברור: הסמכויות הבטחוניות אינן קיימות ואי-אפשר להפעיל אותן כדי להבטיח את ^{של}העבודה העצמית בישובים. לא לזה קיימות סמכויות בטחוניות. סמכויות בטחוניות קיימות למטרות בטחון. מבחינת החוק יכולים להיות שם ישובים המבוססים על עבודה עצמית ויכולים להיות שם ישובים המבוססים על עבודה שכירה והקריטריונים שלפיהם יגביל ויווסת החוק והסמכויות הבטחוניות את הכניסה ואת השהייה של ערבים בשטחים, אלה חייבים להיות אחידים לכל המשקים באיזור. הם אינם יכולים להיות שונים לגבי משק שיש בו עיקרון של ערכי של עבודה עצמית, ואחרים לגבי משק שבו מבחינת החוק, מבחינת אלה שאתרו את הישוב - הותרה עבודה שכירה.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

לכן אני חושב שמסוכן לסמוך ומסוכן לדבר על הפעלת סמכויות בטחונות לשם השגת המטרה של עבודה עצמית. המטרה של עבודה עצמית צריכה להיות מנוסחת על-ידי אופי הישוב, על-ידי אמצעים כלכליים, על-ידי אמצעים משקיים, על-ידי אמצעים ארגוניים ועל-ידי יסודות רעיוניים. לכן לא קיימות סמכויות בטחונות.

שר המשטרה ש. הלל:

כשאנחנו מדברים על צמצום יחידות שטח ומים אנחנו צריכים להציב לעצמנו כמטרה, ופה יש דגש, על דבר אחד: צמצום וביטול העבודה השכירה. לפי דעתי, יש מקום לדבר על עיקרון התיישבותי בסיסי ומנחה של ניצול מקסימלי של יחידות קרקע ומים להקמת יחידות התיישבות. אני חושב שאנחנו פוגעים במטרה כשאנחנו אומרים שכל/זה בא רק על-מנת שלא תהיה עבודה שכירה. אנחנו צריכים להתחיל לומר שכל זה בא כדי להביא לניצול מירבי של יחידות קרקע ומים כדי להביא להתיישבות גדולה של יהודים החיים על עבודת האדמה. מדוע אני אומר את הדברים? מפני שאני חושב כי בסופו של ענין יכול להיות שביום מן הימים נצטרך ללכת לתיקונים ולרביזיות כשהמגמה היא להביא לניצול יחידות קרקע ומים. אני חושב שאילו היו המתיישבים באים אלינו ואומרים: לא נעסיק עבודה שכירה - היינו כולנו נושמים לרווחה. המטרה של ביטול העבודה השכירה היא טובה, אבל הקו המנחה של המוסדות המיישבים הוא כיצד להביא לניצול מקסימאלי של כל יחידת מים וקרקע. אני מעיר על כך כי נקודה זו חסרה פה

אני מקבל את הגישה של ריאליזם ציוני התיישבותי - בעקבות דבריו של מר צדוק - כשאתה אומר שלא נציב יעדים שאי-אפשר להגיע אליהם. אני מוכן להתפשר עם מציאות אבל לא עם עיקרון. השר צדוק מציע שבמקום לדבר על חיסולה של התופעה השכירה להשתמש במושג "חיסולה ההדרגתי" או "צמצום הניכר". לא איכפת לי להתפשר, לתקופה מסוימת, עם מציאות אבל אני לא מוכן שנתפשר עם העיקרון של העבודה השכירה. אם מדברים על צעדים המתבקשים כדי לזרז את חיסולה של תופעת העבודה השכירה, זה נראה לי. אני מקבל את הערותיו של מר צדוק בכיוון של אורך נשימה מבחינת משך הזמן להתאים את העיקרון למציאות אבל לא מבחינת העיקרון שצריך להנחות אותנו.

שר הקליטה ש. רוזן:

אני מבין שבשדות התופעה החמורה ביותר.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

שדות היא המקרה המוצלח והחמור ביותר.

שר המשטרה ש. הלל:

עד אבסורדיות.

יש סכנות שמקורן בתבוסה ויש סכנות שמקורן
בהצלחות.

היו"ר השר י. גלילי:

אני מבין שמדובר על 100 יחידות.

שר הקליטה ש. רוזן:

זה התכנון המקורי.

שר החקלאות א. אוזן:

האם זה יהיה תהליך של שנים?

שר הקליטה ש. רוזן:

היום יש 50 יחידות שם. הסכמנו שהמים ל-50 יחידות
יהיו ל-70 והתוספת בין ה-50 ל-70, מבחינת ההקצאה,
תתחלק בין 30 היחידות הנוספות. זה תהליך שיבוצע לאלתר.

מר י. אדמוני:

בסעיף הראשון הייתי אומר שעיקרון העבודה העצמית
עליו מתבססת ההתיישבות העובדת הוכיח את עצמו

שר הקליטה ש. רוזן:

ומן ההכרח שיהיה בעתיד.

בסעיף 4 אני מסכים לדבריו של השר צדוק, שצריך
לדבר אל מכסת המים והקרקע לכל יחידה. בסעיף קטן (ב) נאמר: שינוי תכנון המשק
בכיוון של התאמתו לעבודה עצמית. אנחנו צריכים לפנות למוסדות המיישבים שישנו
את תכנון המשק, הם צריכים לפעול בכיוון התאמת המשק לעבודה עצמית. זה לא יכול
להעשות מהיום למחר אלא צריך לשנות את תכנון המשק בכיוון התאמתו לעבודה עצמית.
אני חושב שזה יכול להישאר.

מר ר. זאבי:

אני מסכים עם דבריו של שר המשפטים, שלא צריך
להשתמש בחוקי הבטחון שלא לשמם. אני שואל מה

קורה כאשר יש זיהוי עם חוקי הבטחון?

שר המשפטים ח.י. צדוק:

אז שואלים את היועץ המשפטי.

מר ר. זאבי:

הוצאנו את הבדואים בנימוק בטחוני אבל הגענו
לאבסורד - הם חוזרים להיות עובדים באותו שטח.

שר המשפטים ח.י. צדוק:

סופו מעיד על תחילתו.

מר ר. זאבי:

אין זה מדויק לקבוע שלא היו פיגועים, כי היו
פגיעות. לכפר-הס הגיע ~~ע~~ ערבי שעבד שם ופוצץ לול

ויש עוד מקרים.

מר ר. זאבי:

אני שואל אם צריך לפעול רק אחרי פיגועים או שמוטב לנקוט בפעולה מונעת. הפעילות החבלנית מחליפה צורות. אם יהיו פיטורין של עובדים המכירים את הכפרים הם עלולים להיות מגויסים ולבוא לאותם כפרים מפני שהם מכירים את הדברים במקום. האם יש מחשבה מה יהיה כאשר יהיה גיוס וישוב יתרוקן מהבנים ומהגברים?

אני מציע שהחלטותיה של הוועדה לא תהיינה מוגבלות לישובים שבפיתחת רפיה. הבעיה קיימת בישובי הדרום ביחס למגורים בשעה שפה אנחנו עוסקים בעובדים ניידיים. הוועדה צריכה לתת דעתה לכל שטחי ישראל, בעיקר לישובי הדרום, ולא להגביל את עצמה לפיתחה.

היו"ר השר י. גלילי:

אני קובע עובדה שלישיבה זו לא הבאנו הצעות הפולשות אל התחום החוקתי משפטי. ראיתי לנכון להשכיל את חברי הוועדה, ביחוד שרים שלא היו בקדנציה הקודמת, שבזמנו היתה החלטה בנדון. ציינתי כי ההצעה הובאה לממשלה על-ידי שר הבטחון דאז והיועץ המשפטי דאז גם הוא סמך ידו עליה. אם תהיה הצעה להסיק מכך מסקנות אופרטיביות - היא תובא הנה על דעת שר המשפטים, ואני מניח שגם על דעת היועץ המשפטי לממשלה. לישיבה זו לא הבאנו הצעות אופרטיביות ולכן כל אחד נשאר בענין זה בהתייחסותו.

תוך מהלך הדיון קיבלתי את הסכמת שר החקלאות לכך, שבהצעת שר המשפטים נפרש ב"רחל בתך הקטנה" מכסות המים והקרקע שהומלצו על-ידי משרד החקלאות לגבי פיתחת רפיה, כדי להכביד על שינויים חפוזים ולבסס יותר.

אני מקבל את ההערה שראוי להימנע מההגדרה של "עבודה זרה" ולהסתפק ב"עבודה שכירה זולה".

שר המשטרה ש. הלל:

למה זולה?

היו"ר השר י. גלילי:

זה מזכיר את אלמנט הניצול.

נציין את הסכמת המתיישבים למה שסופר לנו לגבי הקטנת מכסות המים והקרקע.

בסעיף 5, במקום "הוועדה הביין-מוסדית קוראת למתיישבים ולתנועת המושבים" אני מציע שייאמר "הוועדה הביין-מוסדית קוראת לתנועת ההתיישבות", כי לא מן הנמנע שמחר זה יכול על תנועות התיישבות אחרות.

היו"ר השר י. גלילי:

נראה לי שאנחנו צריכים לקבל את הערתו של השר הלל להדגיש בעיקר את ניצול כל האפשרויות כדי להגדיל את היקף ההתיישבות היהודית באיזור.

באשר להצעת שר המשפטים להימנע מהגדרות מוגזמות.

הצעתי לו, ורצוני לומר לכם: המושג "חיסול העבודה השכירה" שגור בתנועת ההתיישבות. זה מושג שגור בכל הגופים ההתיישבותיים ולכן אני מציע שנייחם להם הגדרה זו ונגיד: לצמצם במידה מירבית את העבודה השכירה במגמה לחסל בהתאם לעקרונות של התנועה שהמתיישבים נמנים עליה. לא הייתי רוצה שמטעם ועדת שרים נקבל החלטות שאין להן אפקט, ואני גם לא רוצה שניתן לגיטימציה או נפחית מהעקרונות המקובלים בתנועה ההתיישבותית.

שר השיכון א. עופר:

ומה אם תנועה איננה דוגלת בחיסול העבודה השכירה?

היו"ר השר י. גלילי:

עליהם יחול החלק הראשון בדבר צמצום מירבי, כי ממילא לא נוכל לכפות. נדבר על "בהתאם לעקרונות

המקובלים בתנועת ההתיישבות".

שר השיכון א. עופר:

בן-גוריון היה בעד עבודה שכירה בהתיישבות.

היו"ר השר י. גלילי:

אני רוצה הערה לאחר דיון, כדי לא לפתוח את הוויכוח. סוף סוף הבעיה העיקרית היא בהתאם למה שנאמר בהחלטת ועידת המושבים על נקיטת אמצעים, לרבות הקטנת אמצעים במכסות הייצור. הפענוח של הגדרה זו הוא חשוב מאד.

שאלתי אם אפשר לעכב אשראי והיו הערות לכאן ולכאן. אם תהיינה בענין זה הצעות מוחשיות בעצה עם שר החקלאות ושר המשפטים, ארצה לקבל עליהן גושפנקא של ועדת השרים. לפי שעה נסתפק במתן תוקף ציבורי-מוסרי למגמה של צמצום מירבי ושל סיוע לתנועות במלחמתן בנושא זה.

בישיבה זו קיימנו דיון בענין פיתחת רפיח. הערותיו של מר רחבעם זאבי חשובות מאד אבל מקור הסמכות לטיפול בהן אינו בוועדה שלנו. הוא צריך לבוא בדברים עם ראש הממשלה או עם שר הבטחון וספק אם הענין יובא לשולחננו.

אני חושב שאני יכול להגיד, על דעת ועדת השרים, שאם כי דנו על פיתחת רפיח - יש הנחיות למוסדות המיישבים לנקוט באמצעים לגיטימיים כדי שתופעה זו לא תשתלט בהתיישבות החדשה, אבל לא דנו בנושא זה היום כי אין אקטואליות לענין.

על "לפעול לקראת חיסול" זה דבר אחר. במושג

שכירה. אם אומרים לפעול לקראת מטרה, זה דבר אחר.

נגיד "במגמה ל...".

התא. 18. כ"ג/3"11 חגול גביסר מקוקסן. ארצות הברית גלר.

נחבקשתי על ידי מתאם הפעולה בשטחים, האלוף

ורדי, ועל דעת שר המשפטים והיועץ המשפטי

לממשלה לקבל הסכמת הוועדה שלנו לשינוי מסויים בהחלטת שועדת השרים לענייני קיבלה ב-28 באוגוסט 1974. כאמור, יש לבך הסכמה גם של שר המשפטים. אם יש לכם שאלות בנדון נשמע הסבר מפי האלוף ורדי, ואם אין - אבקש לראות את ההצעה הזאת כמאושרת ונרשום אותה כהחלטה.

בהחלטת הוועדה מיום 28 באוגוסט 1974 היא

בנוסף שמופיע לבד מן הפסוק שלפני האחרון,

המתחיל במלה "בקשר" ומסתיים במלה "הבעלות". הסיבה לכך היא מפני שאנחנו לא רק תופסים שטחים לצרכים של התיישבות אלא גם מפקיעים שטחים ומפקיעים בעיקר לצרכי דרכים עבור ההתיישבות, עושים זאת לא בדברך התפיסה לצרכים צבאיים אלא על פי הפקעה לצרכי ציבור. לא היינו רוצים שחלקו של האיש שמפקיעים ממנו בעלות יפחת, בגלל הדרך, מחלקו של מי שתופסים את אדמתו. לכן ההחלטה תחול גם על הפקעה.

השמאי לוקח בחשבון כל דבר. אני מביין שאתם

רוצים להוסיף את ההיתר, מפני שלא זה נחוץ ביותר.

בגלל הדחיפות מוסיפים 20% - 30%. השמאי צריך להביא בחשבון גורמים אלה. זה צריך להיות מנוסח. אני הייתי משנה את הנימוק.

אני מבין שההצעה היא שבהחלטה הקודמת של הוועדה,

זו שבועמוד 2 להוסיף את הנקודה של חיוניות

ההפקעה. נעשה זאת עם שר המשפטים.

החיוניות היא עצם העילה להפקעה. בלי חיוניות

איך הפקעה. אנחנו נותנים שורה של הנחיות מה

השיקולים השונים שצריך להביא בחשבון. תשאירו לוועדה, שהיא ועדה שאנחנו מקימים אותה, מידה של גמישות לקביעת הפיצויים.

שר המשטרה ש. הלל:

השר עופר מדבר על דחיפות ולא על חיוניות.

שר הקליטה ש. רוזן:

הלוואי והוועדות יפעלו תמיד מתוך נדיבות לב.

אני רוצה להעיר על תפיסה של קרקע לשימוש חקלאי

ללא הפקעה אלא בדמי שימוש. כמה זמן אפשר להכריז על תפסית קרקע בלי שתהיה הפקעה/ בעלות או קנייה?

היו"ר השר י. גלילי:

זו שאלה אבל היא לא בתחום הזה.

שר המשפטים ח. צדוק:

היא ראויה לבחינה ואני מציע שהיא תיבחן בין

האלוף ורדי והיועץ המשפטי בלי שהיום מחליטים

משהו.

הישיבה ננעלה בשעה 10.30.

הת/16.

דברים לזכרו של שר הסעד מיכאל חזני ז"ל

יו"ר הועדה להתיישבות, השר י. גלילי, אומר דברים לזכרו של חבר הועדה שר הסעד מיכאל חזני ז"ל.

חברי הועדה מכבדים את זכרו של המנוח בקימה.

הת/17.

עבודה עצמית ומכסות קרקע ומים בישובים, באיזור פיתחת ופיה

השר י. גלילי פותח.

בדיון משתתפים: השרים ח.י. צדוק, ש. רוזן, י. גלילי, ש. הלל, י. רפאל, א. עופר, א. אוזן וה"ה י. אדמוני, ע. שפירא, ר. זאבי, מ. קרובה, א. אייל, י. צור, והאלוף ר. ורדי.

מ ח ל י ט י מ :

(א) המטרה שמדינת ישראל הציגה לעצמה בהחלטתה ליישב את שטחי פתחת רפיה הנה, ביצול תנאי השטח והאקלים להתיישבות מספר מירבי של מתיישבים. תעודה זו חייבת לבסס את הישובים על יסוד העבודה העצמית של המתיישבים ולתכנן כל ישוב וישוב בהתאם לעיקרון זה.

(ב) הבסיון ההתיישבותי שנרכש ע"י המתיישבים וע"י חטיבת ההתיישבות של ההסתדרות הציונית מאז ראשית ההתיישבות באזור, מורה, כי בפתחת רפיה ניתן לקיים ישובים, בעבודת המשפחה, על יסוד מכסות מוקטנות של קרקע ומים שהן קטנות מאלו שביתנו לישובים עם עלייתם על הקרקע, בטרם נרכש ביסיון מספיק בדבר תנאי הקרקע והאקלים באזור.

(ג) הועדה להתיישבות רואה בחומרה כי בצד עבודתם של המתיישבים, חדרה ומתקיימת במספר ישובים עבודה שכירה, (שהיא לרוב עבודה זולה).

(ד) הועדה רושמת לפניה הודעת חטיבת ההתיישבות בישיבה זו בדבר הקטנת מכסת הקרקע והמים ליחידת משק. כל ישוב חדש יתבסס על מכסות הקרקע והמים המוקטנות.

הישובים הקיימים יוגשמו:-

(1) תוספת יחידות משק בכל ישוב, במסגרת מכסות המים והקרקע המצויות עתה בכל ישוב;

(2) שיבוי תכבון המשק בכיוון של התאמתו לעבודה עצמית;

בכך יותאמו מכסות המים והקרקע ליחידת משק המבוססת על עבודה עצמית

/הועדה

(ה) הוועדה להתיישובות קוראת למתיישבים ולתבועות ההתיישבות לעשות בלא דיחוי לצמצום מירבי של העבודה השכירה לקראת חיסולה המלא, בהתאם לעקרונות המקובלים בהתיישבות העובדת.

(ו) המוסדות המיישבים בדרשים לבקוט באמצעים שבסמכותם, לרבות בתחום הקצאת אמצעים ומכסות ייצור, בפני התפשטותה של עבודה שכירה ליישובים בוספים.

(ז) הוועדה מברכת על ההישגים והאפשרויות ההתיישבותיות באזור. בד בבד עם שלילת העבודה השכירה שוללת הוועדה כל ניצול מכלולשל תופעה זאת כדי להזין ההתבגרות לעצם מפעל ההתיישבות בפיתוח-רפיה, שהוא ביסודו מפעל חלוצי ראשון במעלה.

פיצויים עבור תפיסת מקרקעין לצרכי התיישבות

הת/18.

יושב-ראש הוועדה להתיישובות מביא בפני הוועדה, על דעת שר המשפטים, היועץ המשפטי לממשלה ומתאם הפעולה בשטחים - הצעה להחלטה הבאה להלן והכוללת תיקון להחלטה מס. הת/13 של הוועדה להתיישובות מיום ט' באלול תשל"ד (27.8.74).

מ ח ל י ט י ם לאשר מחדש החלטה מס. הת/13 של הוועדה להתיישובות מיום ט' באלול תשל"ד (27.8.74), לפי הנוסח כדלהלן:-

(א) הוועדה רושמת לפניה הודעת היושב-ראש, כי במסגרת המימשל הצבאי תוקם ועדה שתהיה מוסמכת לקבוע את גובה הפיצויים שבתפסו לצרכי התיישבות מידי תושב האזור.

(ב) הוועדה ישותפו בציגי משרדי האוצר, החקלאות והמשפטים וכן בציג מחלקת ביטוח ותביעות במשרד הבטחון. יושב-ראש הוועדה ייקבע על-ידי מפקד האזור באישור מתאם הפעולה בשטחים.

/בבואה

(ג)

בבואה לקבוע שיעור הפיצויים, מוסמכת הוועדה לחרוג מן הסכום המתקבל מהערכת הבזק הישיר והעקיף לגידול החקלאי ומדמי השימוש, אם ברצאה לה הדבר כצודק וכראוי בהתחשב בשיקולים הקשורים למשך התפיסה, אופן ביצול השטח ובסיבות דומות הקשורות לתפיסה. בקשר לפיצויים עבור הפקעת מקרקעין, תשקול הוועדה אם בהתחשב באופי המקרקעין, מקום הימצאם ומועד ההפקעה, יש בפיצויים, לפי הערכת השמאי, משום פיצוי הוגן להפקעת הנעלות.

החלטת הוועדה להוסיף על שיעור הפיצויים כאמור לעיל, תהיה מצומקת.

ה י ש י ב ה ב נ ע ל ת